

Køller og baller siden 1261

I siste nummer av Norsk Golf skrev vi litt om historien til de tre historiske kølle- og ballspillene som mest lignet på golf, nemlig colf/kolf, jeu de maile og jeu de crosse som alle var mest fremtredende i Holland og Frankrike, selv om noen av dem også i noen grad ble spilt i Storbritannia av overklassen og de kongelige.

Tekst: Jens N. Engelstad

LANGTFLYGENDE FJÆRBALL:
Lengste dokumenterte slag med en fjærball: 330 meter på hull 18 på The Old Course!

GUTTA PERCHA:
Gummikjerneballen som kom rundt 1850, var både billigere og hadde forbedrede flyeegenskaper.

Foto: The Royal and Ancient Golf Club of St Andrews og British Golf Museum

Fra starten, for colf allerede i Flanders i 1261, ble nok alle fire spillene utført med trekølle som var bøyd nederst, og treballer. Interessant nok var det bare i golf at spillerne, spesielt blant overklassens utøvere, spilte med flere køller. De fire spillene hadde samme formål, nemlig på færrest mulig slag å nå frem til et mål som i utforming, som hull eller som en påle, utviklet og endret seg over tid. Over mange hundre år gjennomgikk imidlertid alle spillene også en betydelig utvikling med hensyn til bane, ball og kølle. Denne utviklingen var i stor grad en konsekvens av samfunnsutviklingen som igjen ledet til endringer i banenes lokalisering, form, størrelse og beskaffenhet – og dermed til endrede krav til køller og baller. Mest sannsynlig var det først og fremst utviklingen av nye balltyper, og ønsket om å slå lenger med en mer kontrollert ballbane, som forårsaket utviklingen av køllene.

FRA KUHÅR TIL GUMMI. Lærballer, fylt med kuhår, ble introdusert i golf og colf mot slutten av 1400-tallet. De fløy lenger og bedre/rettere enn treballer, men var uforholdsmessig dyre. Tidlig på 1600-tallet dukket den fjærfylte

golfballen opp i Skottland. Den var hardere og fløy lenger, men var mye dyrere enn hårfylte baller. Lengste dokumenterte slag var 330 meter fra 18. tee på The Old Course i 1836. Først på midten av 1800-tallet kom den for golfspporten mer kjente «gutta percha» ballen. Den hadde en trang start, men etter hvert oppdaget spillerne at når ballene ble slitt, og dermed fikk en ru overflate, fløy de rettere og lenger. Dette var viktig, for den vanlige golfer i Skottland hadde da fått forbud mot å spille i gater og på kirkegårder, og var henvist til åpen mark der lengde ble et mål i seg selv.

Rundt århundreskiftet kom så den første gummikjerneballen, forløperen til den ballen vi kjenner i dag. Kjernen av gummi ble «pakket» inn med en sterk gummitråd og dekket med et ytre lag av gutta percha. Slike baller kostet en fjerdedel av fjærballer, men hadde likevel betydelig forbedrede fluktegenskaper og beholdt i tillegg sin perfekte sfæreform. Hvis den ble sterkt skadet, kunne den få tilbake sin sfæriske form ved å varme den i en form. Hvis den delte seg i småbiter under spill, ble regler tilpasset slik at man spilte videre med en annen ball fra der hvor den største delen av den ødelagte ballen lå. Lengste dokumenterte slag med en «guttu» er 320 meter.

GOLFKØLLER. De første kølle-makerne kom sannsynligvis fra pil- og buemakerens rekker. I krigføring var ikke lenger pil og bue av betydning, og pil- og buemakerne måtte dermed finne seg et annet levebrød. Vi vet at kong James IV kjøpte golfkøller fra en buemaker i Perth i Skottland i 1502. I St. Andrews i 1585 etterlot en buemaker ved navn Alexander Dais seg flere skaft og køllehoder (David Hamilton – GOLF – Scotland's game, 1998), hvilket er første kjente referanse til sammensatte køller. Sannsynligvis var både køllehode og skaft den gangen laget av tre, for det finnes ikke dokumentasjon for at køllehoder av jern fantes på det tidspunkt. Etersom man på kontinentet allerede den gangen hadde jernhoder på colf- og crossekøller, kan man imidlertid ikke se bort fra at han også etterlot seg køllehoder av jern utformet av en lokal smed. I 1603 ble en skotsk spyd-, pil- og buemaker utnevnt til «clubmaker to the king». Kølle-makerne hadde gjort sitt inntog på arenaen. Tidlig på 1800-tallet fikk man the long-nose club og noe senere hickorykøllen, før køllene gradvis utviklet seg – sannsynligvis tilpasset nye typer golfballer og samfunnsutviklingen.

 [facebook.com/golfhistorie](https://www.facebook.com/golfhistorie)